न्याय दर्शनम्
प्रथमोऽध्यायः प्रथम आह्निकः प्रमाणप्रमेयसंशयप्रयोजनदृष्टान्तसिद्धान्तावयवतर्कनिर्
णयवादजल्पवित-ण्डाहेत्वाभासच्छलजातिनिग्रहस्थानानां
तत्त्वज्ञानान्निःश्रेयसाधिगमः १
दुः-खजन्मप्रवृत्तिदोषमिथ्याज्ञानानामुत्तरोत्तरापाये
तदनन्तरापायादपवर्गः २
प्र-त्यक्षानुमानोपमानशब्दाः प्रमाणानि ३
इन्द्रियार्थसंनिकर्षोत्पन्नं ज्ञानमव्यप-देश्यमव्यभिचारि व्यवसायात्मकं प्रत्यक्षम् ४
अथ तत्पूर्वकं त्रिविधमनुमानं पूर्ववच्छेषवत्सामान्यतो
दृष्टं च ५
प्रसिद्धसाधर्म्यात्साध्यसाधनमुपमानम् ६
आप्तोपदेशः शब्दः ७
स द्विविधो दृष्टादृष्टार्थत्वात् ८
आत्मशरीरेन्द्रिया-
र्थबुद्धिमनःप्रवृत्तिदोषप्रेत्यभावफलदुःखापवर्गास्तु
प्रमेयम् ९
इच्छाद्वेषप्रयत्न-सुखदुःखज्ञानान्यात्मनो लिङ्गम् १०
चेष्टेन्द्रियार्थाश्रयः शरीरम् ११
घ्राण-रसनचक्षुस्त्वक्श्रोत्राणीन्द्रियाणि भूतेभ्यः १२
पृथिव्यापस्तेजो वायुराका-शमिति भूतानि १३
गन्धरसरूपस्पर्शशब्दाः पृथिव्यादिगुणास्तदर्थाः १४
बुद्धिरुपलब्धिर्ज्ञानमित्यनर्थान्तरम् १५
युगपज्ज्ञानानुत्पत्तिर्मनसो लिङ्गम् १६
प्रवृत्तिर्वाग्बुद्धिशरीरारम्भः १७
प्रवर्तनालक्षणा दोषाः १८
पुनरुत्पत्तिः प्रेत्यभावः १९
प्रवृत्तिदोषजनितोऽर्थः फलम् २०
बाधनालक्षणं दुःखम् २१
तदत्यन्तविमोक्षोऽपवर्गः २२
समानानेकधर्मोपपत्तेर्विप्रतिपत्तेरुपलब्ध्यनु- पलब्ध्यव्यवस्थातश्च विशेषापेक्षो विमर्शः संशयः २३
यमर्थमधिकृत्य प्रवर्तते तत्प्रयोजनम् २४
लौकिकपरीक्षकाणां यस्मिन्नर्थे बुद्धिसाम्यं स दृष्टा-न्तः
२५
तन्त्राधिकरणाभ्युपगमसंस्थितिः सिद्धान्तः २६
स चतुर्विधः
सर्वतन्त्रप्रतितन्त्राधिकरणाभ्युपगमसंस्थित्यर्थान्तरभावात् २७
सर्वतन्त्रावि-रुद्धस्तन्त्रेऽधिकृतोऽर्थः
सर्वतन्त्रसिद्धान्तः २८

समानतन्त्रसिद्धः परतन्त्रासिद्धः प्रतितन्त्रसिद्धान्तः २९
यत्सिद्धावन्यप्रकरणसिद्धिः सोऽधिकरणसिद्धान्तः ३०
अपरीक्षिताभ्युपगमात्तद्विशेषपरीक्षणमभ्युपगमसिद्धान्तः
३१
प्रतिज्ञाहेतूदा-हरणोपनयनिगमनान्यवयवाः ३२
साध्यनिर्देशः प्रतिज्ञा ३३
उदाहरणसाध-र्म्यात्साध्यसाधनं हेतुः ३४
तथा वैधर्म्यात् ३५
साध्यसाधर्म्यात्तद्धर्मभावी दृष्टान्त उदाहरणम् ३६
तद्विपर्ययाद्वा विपरीतम् ३७
उदाहरणापेक्षस्तथे-त्युपसंहारो न तथेति वा साध्यस्योपनयः
३८
हेत्वपदेशात्प्रतिज्ञायाः पुनर्वचनं निगमनम् ३९
अविज्ञाततत्त्वेऽर्थे
कारणोपपत्तितस्तत्त्वज्ञानार्थमूहस्तर्कः ४०
विमृश्य पक्षप्रतिपक्षाभ्यामर्थावधारणं निर्णयः ४१
इति प्रथम आह्निकः

प्रथमोऽध्यायः द्वितीय आह्निकः
प्रमाणतर्कसाधनोपालम्भः सिद्धान्ताविरुद्धः
पञ्चावयवोपपन्नः पक्षप्रतिपक्ष-परिग्रहो वादः १
यथोक्तोपपन्नश्छलजातिनिग्रहस्थानसाधनोपालम्भो जल्पः २
स प्रतिपक्षस्थापनाहीनो वितण्डा ३
सव्यभिचारविरुद्धप्रकरणसमसाध्य-समकालातीता हेत्वाभासाः ४
अनैकान्तिकः सव्यभिचारः ५
सिद्धान्त-मभ्युपेत्य तद्विरोधी विरुद्धः ६
यस्मात्प्रकरणचिन्ता स निर्णयार्थमपदिष्टः प्रकरणसमः ७
साध्याविशिष्टः साध्यत्वात्साध्यसमः ८
कालात्ययापदिष्टः कालातीतः ९
वचनविघातोऽर्थविकल्पोपपत्त्या छलम् १०
तत्त्रिविधं वा-क्छलं सामान्यच्छलमुपचारच्छलं च ११
अविशेषाभिहितेऽर्थे वक्तुरभिप्राया-दर्थान्तरकल्पना
वाक्छलम् १२
सम्भवतोऽर्थस्यातिसामान्ययोगादसम्भूतार्थ-कल्पना
सामान्यच्छलम् १३
धर्मविकल्पनिर्देशेऽर्थसद्भावप्रतिषेध उपचा-रच्छलम् १४
वाक्छलमेवोपचारच्छलं तदविशेषात् १५
न तदर्थान्तरभावात् १६
अविशेषे वा किञ्चित्साधर्म्यादेकच्छलप्रसङ्गः १७
साधर्म्यवैधर्म्याभ्यां प्रत्यवस्थानं जातिः १८
विप्रतिपत्तिरप्रतिपत्तिश्च निग्रहस्थानम् १९

तद्वि-
कल्पाज्जातिनिग्रहस्थानबहुत्वम् २०
इति द्वितीय आह्निकः इति प्रथमोऽध्यायः

द्वितीयोऽध्यायः प्रथम आह्निकः
समानानेकधर्माध्यवसायादन्यतरधर्माध्यवसायाद्वा न संशयः १
विप्रतिप-त्त्यव्यवस्थाध्यवसायाच्च २
विप्रतिपत्तौ च सम्प्रतिपत्तेः ३
अव्यवस्थात्मनि व्यवस्थितत्वाच्चाव्यवस्थायाः ४
तथात्यन्तसंशयस्तद्धर्मसातत्योपपत्तेः ५
यथोक्ताध्यवसायादेव तद्विशेषापेक्षात्संशयेनासंशयो
नात्यन्तसंशयो वा ६
यत्र संशयस्तत्रैवमुत्तरोत्तरप्रसङ्गः ७
प्रत्यक्षादीनामप्रामाण्यं त्रैकाल्यासिद्धेः ८
पूर्वं हि प्रमाणसिद्धौ नेन्द्रियार्थसंनिकर्षात्प्रत्यक्षोत्पत्तिः ९
पश्चात्सिद्धौ न प्रमाणेभ्यः प्रमेयसिद्धिः १०
युगपत्सिद्धौ प्रत्यर्थनियतत्वात्क्रमवृत्तित्वाभावो
बुद्धीनाम् ११
त्रैकाल्यासिद्धेः प्रतिषेधानुपपत्तिः १२
सर्वप्रमाणप्रतिषेधाच्च प्रतिषेधानुपपत्तिः १३
तत्प्रामाण्ये वा न सर्वप्रमाणविप्रतिषेधः १४
त्रैकाल्या-प्रतिषेधश्च शब्दादातोद्यसिद्धिवत्तत्सिद्धेः १५
प्रमेया च तुलाप्रामाण्यवत् १६
प्रमाणतः सिद्धेः प्रमाणानां प्रमाणान्तरसिद्धिप्रसङ्गः
१७
तद्विनिवृत्तेर्वा प्रमाण-सिद्धिवत्प्रमेयसिद्धिः १८
न प्रदीपप्रकाशसिद्धिवत्तत्सिद्धेः १९
क्वचिन्नि-वृत्तिदर्शनादनिवृत्तिदर्शनाच्च
क्वचिदनेकान्तः २०
प्रत्यक्षलक्षणानुपपत्तिरस-मग्रवचनात् २१
नात्ममनसोः संनिकर्षाभावे प्रत्यक्षोत्पत्तिः २२
दिग्देश-कालाकाशेष्वप्येवं प्रसङ्गः २३
ज्ञानलिङ्गत्वादात्मनो नानवरोधः २४
तद-यौगपद्यलिङ्गत्वाच्च न मनसः २५
प्रत्यक्षनिमित्तत्वाच्चेन्द्रियार्थयोः संनि-कर्षस्य
स्वशब्देन वचनम् २६
सुप्तव्यासक्तमनसां चेन्द्रियार्थयोः संनिकर्ष-निमित्तत्वात् २७
तैश्चापदेशो ज्ञानविशेषाणाम् २८
व्याहतत्वादहेतुः २९

नार्थविशेषप्राबल्यात् ३०
प्रत्यक्षमनुमानमेकदेशग्रहणादुपलब्धेः ३१
न प्रत्यक्षेण यावत्तावदप्युपलम्भात् ३२
साध्यत्वादवयविनि संदेहः ३३
सर्वा-ग्रहणमवयव्यसिद्धेः ३४
धारणाकर्षणोपपत्तेश्च ३५
सेनावनवद्ग्रहणमिति चेन्नातीन्द्रियत्वादणूनाम् ३६
रोधोपघातसादृश्येभ्यो व्यभिचारादनुमानमप्र-माणम् ३७
नैकदेशत्राससादृश्येभ्योऽर्थान्तरभावात् ३८
वर्तमानाभावः पततः पतितपतितव्यकालोपपत्तेः ३९
तयोरप्यभावो वर्तमानाभावे तदपेक्षत्वात् ४०
नातीतानागतयोरितरेतरापेक्षासिद्धिः ४१
वर्तमानाभावे सर्वाग्रहणम्प्रत्यक्षा-नुपपत्तेः ४२
कृतताकर्तव्यतोपपत्तेस्तूभयथा ग्रहणम् ४३
अत्यन्तप्रायैकदेश-साधर्म्यादुपमानासिद्धिः ४४
प्रसिद्धसाधर्म्यादुपमानसिद्धेर्यथोक्तदोषानुपपत्तिः ४५
प्रत्यक्षेणाप्रत्यक्षसिद्धेः ४६
नाप्रत्यक्षे गवये प्रमाणार्थमुपमानस्य पश्यामः ४७
तथेत्युपसंहारादुपमानसिद्धेर्नाविशेषः ४८
शब्दोऽनुमानमर्थ-स्यानुपलब्धेरनुमेयत्वात् ४९
उपलब्धेरद्विप्रवृत्तित्वात् ५०
सम्बन्धाच्च ५१
आप्तोपदेशसामर्थ्याच्छब्दादर्थसम्प्रत्ययः ५२
पूरणप्रदाहपाटनानुपलब्धेश्च सम्बन्धाभावः ५३
शब्दार्थव्यवस्थानादप्रतिषेधः ५४
न सामयिकत्वा-च्छब्दार्थसम्प्रत्ययस्य ५५
जातिविशेषे चानियमात् ५६
तदप्रामाण्य-मनृतव्याघातपुनरुक्तदोषेभ्यः ५७
न कर्मकर्तृसाधनवैगुण्यात् ५८
अभ्युपेत्य कालभेदे दोषवचनात् ५९
अनुवादोपपत्तेश्च ६०
वाक्यविभागस्य चार्थ-ग्रहणात् ६१
विध्यर्थवादानुवादवचनविनियोगात् ६२
विधिर्विधायकः ६३
स्तुतिर्निन्दा परकृतिः पुराकल्प इत्यर्थवादः ६४
विधिविहितस्यानुवचनमनुवादः ६५
नानुवादपुनरुक्तयोर्विशेषः शब्दाभ्यासोपपत्तेः ६६
शीघ्रतर-गमनोपदेशवदभ्यासान्नाविशेषः ६७
मन्त्रायुर्वेदप्रामाण्यवच्च तत्प्रामाण्य-माप्तप्रामाण्यात् ६८
इति प्रथम आह्निकः

द्वितीयोऽध्यायः द्वितीय आह्निकः
न चतुष्ट्वमैतिह्यार्थापत्तिसम्भवाभावप्रामाण्यात् १ शब्द ऐतिह्यानर्थान्तरभावा- दनुमानेऽर्थापत्तिसम्भवाभावानर्थान्तरभावाच्चाप्रतिषेधः
२
अर्थापत्तिरप्रमा-णमनैकान्तिकत्वात् ३
अनर्थापत्तावर्थापत्त्यभिमानात् ४
प्रतिषेधाप्रामाण्यं चानैकान्तिकत्वात् ५
तत्प्रामाण्ये वा नार्थापत्त्यप्रामाण्यम् ६
नाभावप्रामाण्यं प्रमेयासिद्धेः ७
लक्षितेष्वलक्षणलक्षितत्वादलक्षितानां तत्प्रमेयसिद्धिः
८
असत्यर्थे नाभाव इति चेन्नान्यलक्षणोपपत्तेः ९
तत्सिद्धेरलक्षितेष्वहेतुः १०
न लक्षणावस्थितापेक्षासिद्धेः ११
प्रागुत्पत्तेरभावोपपत्तेश्च १२
आदिमत्त्वा-दैन्द्रियकत्वात्कृतकवदुपचाराच्च १३
न घटाभावसामान्यनित्यत्वान्नित्येष्व-प्यनित्यवदुपचाराच्च १४
तत्त्वभाक्तयोर्नानात्वस्य विभागादव्यभिचारः १५
संतानानुमानविशेषणात् १६
कारणद्रव्यस्य प्रदेशशब्देनाभिधानात् १७
प्रागुच्चारणादनुपलब्धेरावरणाद्यनुपलब्धेश्च १८
तदनुपलब्धेरनुपलम्भादावर-णोपपत्तिः १९
अनुपलम्भादप्यनुपलब्धिसद्भाववन्नावरणानुपपत्तिरनुपलम्भा
त् २०
अनुपलम्भात्मकत्वादनुपलब्धेरहेतुः २१
अस्पर्शत्वात् २२
न कर्मानि-त्यत्वात् २३
नाणुनित्यत्वात् २४
सम्प्रदानात् २५
तदन्तरालानुपलब्धेरहेतुः २६
अध्यापनादप्रतिषेधः २७
उभयोः पक्षयोरन्यतरस्याध्यापनादप्रतिषेधः २८
अभ्यासात् २९
नान्यत्वेऽप्यभ्यासस्योपचारात् ३०
अन्यदन्यस्माद-नन्यत्वादनन्यदित्यन्यताभावः ३१
तदभावे नास्त्यनन्यता तयोरितरेतरापे-क्षसिद्धेः ३२
विनाशकारणानुपलब्धेः ३३
अश्रवणकारणानुपलब्धेः सतत-श्रवणप्रसङ्गः ३४
उपलभ्यमाने चानुपलब्धेरसत्त्वादनपदेशः ३५
पाणि-निमित्तप्रश्लेषाच्छब्दाभावे नानुपलब्धिः ३६

विनाशकारणानुपलब्धेश्चाव-स्थाने तन्नित्यत्वप्रसङ्गः ३७
अस्पर्शत्वादप्रतिषेधः ३८
विभक्त्यन्तरोपपत्तेश्च समासे ३९
विकारादेशोपदेशात्संशयः ४०
प्रकृतिविवृद्धौ विकारविवृद्धेः ४१
न्यूनसमाधिकोपलब्धेर्विकाराणामहेतुः ४२
द्विविधस्यापि हेतोरभावा-दसाधनं दृष्टान्तः ४३
नातुल्यप्रकृतीनां विकारविकल्पात् ४४
द्रव्यविकार-वैषम्यवद्वर्णविकारविकल्पः ४५
न विकारधर्मानुपपत्तेः ४६
विकारप्राप्ता-नामपुनरापत्तेः ४७
सुवर्णादीनां पुनरापत्तेरहेतुः ४८
न तद्विकाराणां सुवर्णभा-वाव्यतिरेकात् ४९
नित्यत्वेऽविकारादनित्यत्वे चानवस्थानात् ५०
नित्या-नामतीन्द्रियत्वात्तद्धर्मविकल्पाच्च
वर्णविकाराणामप्रतिषेधः ५१
अनवस्था-यित्वे च वर्णोपलब्धिवत्तद्विकारोपपत्तिः ५२
विकारधर्मित्वे नित्यत्वाभावा-त्कालान्तरे
विकारोपपत्तेश्चाप्रतिषेधः ५३
प्रकृत्यनियमाद्वर्णविकाराणाम् ५४
अनियमे नियमान्नानियमः ५५
नियमानियमविरोधादनियमे नियमाच्चाप्र-तिषेधः ५६
गुणान्तरापत्त्युपमर्दह्रासवृद्धिलेशश्लेषेभ्यस्तु
विकारोपपत्तेर्वर्ण-विकारः ५७
ते विभक्त्यन्ताः पदम् ५८
व्यक्त्याकृतिजातिसंनिधावुपचा-रात्संशयः ५९
या शब्दसमूहत्यागपरिग्रहसंख्यावृद्ध्युपचयवर्णसमासानु- बन्धानां व्यक्तावुपचाराद्व्यक्तिः ६०
न तदनवस्थानात् ६१
सहचरणस्थान-
तादर्थ्यवृत्तमानधारणसामीप्ययोगसाधनाधिपत्येभ्यो
ब्राह्मणमञ्चकटराजस-क्तुचन्दनगङ्गाशाटकान्नपुरुषेष्वतद्भावेऽपि तदुपचारः ६२
आकृतिस्तदपेक्ष-त्वात्सत्त्वव्यवस्थानसिद्धेः ६३
व्यक्त्याकृतियुक्तेऽप्यप्रसङ्गात्प्रोक्षणादीनां मृ- द्गवके जातिः ६४
नाकृतिव्यक्त्यपेक्षत्वाज्जात्यभिव्यक्तेः ६५
व्यक्त्याकृ-तिजातयस्तु पदार्थः ६६
व्यक्तिर्गुणविशेषाश्रयो मूर्तिः ६७
आकृतिर्जाति-
लिङ्गाख्या ६८
समानप्रसवात्मिका जातिः ६९

इति द्वितीय आह्निकः इति द्वितीयोऽध्यायः

तृतीयोऽध्यायः प्रथम आह्निकः
दर्शनस्पर्शनाभ्यामेकार्थग्रहणात् १
न विषयव्यवस्थानात् २
तद्व्यवस्था-नादेवात्मसद्भावादप्रतिषेधः ३
शरीरदाहे पातकाभावात् ४
तदभावः सात्म-कप्रदाहेऽपि तन्नित्यत्वात् ५
न कार्याश्रयकर्तृवधात् ६
सव्यदृष्टस्येतरेण प्रत्यभिज्ञानात् ७
नैकस्मिन्नासास्थिव्यवहिते द्वित्वाभिमानात् ८
एकविनाशे द्वितीयाविनाशान्नैकत्वम् ९
अवयवनाशेऽप्यवयव्युपलब्धेरहेतुः १०
दृष्टा-न्तविरोधादप्रतिषेधः ११
इन्द्रियान्तरविकारात् १२
न स्मृतेः स्मर्तव्य-विषयत्वात् १३
तदात्मगुणसद्भावादप्रतिषेधः १४
नात्मप्रतिपत्तिहेतूनां मनसि सम्भवात् १५
ज्ञातुर्ज्ञानसाधनोपपत्तेः संज्ञाभेदमात्रम् १६
नियमश्च निरनुमानः १७
पूर्वाभ्यस्तस्मृत्यनुबन्धाज्जातस्य
हर्षभयशोकसम्प्रतिपत्तेः १८
पद्मादिषु प्रबोधसम्मीलनविकारवत्तद्विकारः १९
नोष्णशीतवर्षाकालनिमित्त-त्वात्पञ्चात्मकविकाराणाम् २०
प्रेत्याहाराभ्यासकृतात्स्तन्याभिलाषात् २१
अयसोऽयस्कान्ताभिगमनवत्तदुपसर्पणम् २२
नान्यत्र प्रवृत्त्यभावात् २३
वीतरागजन्मादर्शनात् २४
सगुणद्रव्योत्पत्तिवत्तदुत्पत्तिः २५
न संकल्पनि-मित्तत्वाद्रागादीनाम् २६
पार्थिवं गुणान्तरोपलब्धेः २७
पार्थिवाप्यतैजसं तद्गुणोपलब्धेः २८
निःश्वासोच्छ्वासोपलब्धेश्चातुर्भौतिकम् २९
गन्धक्लेद-पाकव्यूहावकाशदानेभ्यः पाञ्चभौतिकम् ३०
श्रुतिप्रामाण्याच्च ३१
कृष्णसारे सत्युपलम्भाद्व्यतिरिच्य चोपलम्भात्संशयः ३२
महदणुग्रहणात् ३३
रश्म्य-र्थसंनिकर्षविशेषात्तद्ग्रहणम् ३४
तदनुपलब्धेरहेतुः ३५
नानुमीयमानस्य प्रत्यक्षतोऽनुपलब्धिरभावहेतुः ३६
द्रव्यगुणधर्मभेदाच्चोपलब्धिनियमः ३७
अनेकद्रव्यसमवायाद्रूपविशेषाच्च रूपोपलब्धिः ३८

कर्मकारितश्चेन्द्रियाणां व्यूहः पुरुषार्थतन्त्रः ३९
मध्यन्दिनोल्काप्रकाशानुपलब्धिवत्तदनुपलब्धिः ४०
न रात्रावप्यनुपलब्धेः ४१
वाह्यप्रकाशानुग्रहाद्विषयोपलब्धेरनभिव्यक्तितो- ऽनुपलब्धिः ४२
अभिव्यक्तौ चाभिभवात् ४३
नक्तञ्चरनयनरश्मिदर्शनाच्च ४४
अप्राप्यग्रहणं काचाभ्रपटलस्फटिकान्तरितोपलब्धेः ४५
कुड्यान्तरिता-नुपलब्धेरप्रतिषेधः ४६
अप्रतिघातात्संनिकर्षोपपत्तिः ४७
आदित्यरश्मेः स्फटिकान्तरेऽपि दाह्येऽविघातात् ४८
नेतरेतरधर्मप्रसङ्गात् ४९
आदर्शो-दकयोः प्रसादस्वाभाव्याद्रूपोपलब्धिवत्तदुपलब्धिः
५०
दृष्टानुमितानां नियोगप्रतिषेधानुपपत्तिः ५१
स्थानान्यत्वे नानात्वादवयविनानास्थानत्वाच्च संश-यः ५२
त्वगव्यतिरेकात् ५३
न युगपदर्थानुपलब्धेः ५४
विप्रतिषेधाच्च न त्वगेका ५५
इन्द्रियार्थपञ्चत्वात् ५६
न तदर्थबहुत्वात् ५७
गन्ध-त्वाद्यव्यतिरेकाद्गन्धादीनामप्रतिषेधः ५८
विषयत्वाव्यतिरेकादेकत्वम् ५९
न बुद्धिलक्षणाधिष्ठानगत्याकृतिजातिपञ्चत्वेभ्यः ६०
भूतगुणविशेषोपलब्धे-स्तादात्म्यम् ६१
गन्धरसरूपस्पर्शशब्दानां स्पर्शपर्यन्ताः पृथिव्याः ६२
अप्तेजोवायूनां पूर्वं पूर्वमपोह्याकाशस्योत्तरः ६३
न सर्वगुणानुपलब्धेः ६४
एकैकश्येनोत्तरोत्तरगुणसद्भावादुत्तरोत्तराणां
तदनुपलब्धिः ६५
विष्टं ह्यपर-म्परेण ६६
न पार्थिवाप्ययोः प्रत्यक्षत्वात् ६७
पूर्वपूर्वगुणोत्कर्षात्तत्तत्प्रधानम् ६८
तद्व्यवस्थानं तु भूयस्त्वात् ६९
सगुणानामिन्द्रियभावात् ७०
तेनैव तस्याग्रहणाच्च ७१
न शब्दगुणोपलब्धेः ७२
तदुपलब्धिरितरेतरद्रव्य-
गुणवैधर्म्यात् ७३
इति प्रथम आह्निकः

तृतीयोऽध्यायः द्वितीय आह्निकः

कर्माकाशसाधर्म्यात्संशयः १
विषयप्रत्यभिज्ञानात् २
साध्यसमत्वादहेतुः ३
न युगपदग्रहणात् ४
अप्रत्यभिज्ञाने च विनाशप्रसङ्गः ५
क्रमवृत्ति-त्वादयुगपद्ग्रहणम् ६
अप्रत्यभिज्ञानञ्च विषयान्तरव्यासङ्गात् ७
न गत्यभा-वात् ८
स्फटिकान्यत्वाभिमानवत्तदन्यत्वाभिमानः ९
स्फटिकेऽप्यपरापरो-त्पत्तेः क्षणिकत्वाद्व्यक्तीनामहेतुः
१०
नियमहेत्वभावाद्यथादर्शनमभ्यनुज्ञा ११
नोत्पत्तिविनाशकारणोपलब्धेः १२
क्षीरविनाशे कारणानुपलब्धिव-द्दध्युत्पत्तिवच्च तदुपपत्तिः १३
लिङ्गतो ग्रहणान्नानुपलब्धिः १४
न पयसः परिणामगुणान्तरप्रादुर्भावात् १५
व्यूहान्तराद्द्रव्यान्तरोत्पत्तिदर्शनं पूर्वद्रव्य-निवृत्तेरनुमानम् १६
क्वचिद्विनाशकारणानुपलब्धेः क्वचिच्चोपलब्धेरनेकान्तः १७
नेन्द्रियार्थयोस्तद्विनाशेऽपि ज्ञानावस्थानात् १८
युगपज्ज्ञेयानुपलब्धेश्च न मनसः १९
तदात्मगुणत्वेऽपि तुल्यम् २०
इन्द्रियैर्मनसः संनिकर्षाभावा-त्तदनुत्पत्तिः २१
नोत्पत्तिकारणानपदेशात् २२
विनाशकारणानुपलब्धेश्चाव-स्थाने तन्नित्यत्वप्रसङ्गः २३
अनित्यत्वग्रहाद्बुद्धेर्बुद्ध्यन्तराद्विनाशः शब्दवत्
२४
ज्ञानसमवेतात्मप्रदेशसंनिकर्षान्मनसः स्मृत्युत्पत्तेर्न
युगपदुत्पत्तिः २५
नान्तःशरीरवृत्तित्वान्मनसः २६
साध्यत्वादहेतुः २७
स्मरतः शरीरधार-णोपपत्तेरप्रतिषेधः २८
न तदाशुगतित्वान्मनसः २९
न स्मरणकालानियमात् ३०
आत्मप्रेरणयदृच्छाज्ञताभिश्च न संयोगविशेषः ३१
व्यासक्तमनसः पाद-व्यथनेन संयोगविशेषेण समानम् ३२
प्रणिधानलिङ्गादिज्ञानानामयुगप-द्भावादयुगपत्स्मरणम् ३३
ज्ञस्येच्छाद्वेषनिमित्तत्वादारम्भनिवृत्त्योः ३४
त-ल्लिङ्गत्वादिच्छाद्वेषयोः पार्थिवाद्येष्वप्रतिषेधः ३५
परश्वादिष्वारम्भनिवृत्ति-दर्शनात् ३६

नियमानियमौ तु तद्विशेषकौ ३७
यथोक्तहेतुत्वात्पारतन्त्र्या-दकृताभ्यागमाच्च न मनसः ३८
परिशेषाद्यथोक्तहेतूपपत्तेश्च ३९
स्मरणं त्वात्मनो ज्ञस्वाभाव्यात् ४०
प्रणिधाननिबन्धाभ्यासलिङ्गलक्षणसादृश्यपरि- ग्रहाश्रयाश्रितसम्बन्धानन्तर्यवियोगैककार्यविरोधातिशयप्राप्तिव्यवधानसुख-
दुःखेच्छाद्वेषभयार्थित्वक्रियारागधर्माधर्मनिमित्तेभ्यः ४१
कर्मानवस्थायि-ग्रहणात् ४२
अव्यक्तग्रहणमनवस्थायित्वाद्विद्युत्सम्पाते
रूपाव्यक्तग्रहणवत् ४३
हेतूपादानात्प्रतिषेद्धव्याभ्यनुज्ञा ४४
प्रदीपार्चिःसंतत्यभिव्यक्तग्रहणव-त्तद्ग्रहणम् ४५
द्रव्ये स्वगुणपरगुणोपलब्धेः संशयः ४६
यावच्छरीर-भावित्वाद्रूपादीनाम् ४७
न पाकजगुणान्तरोत्पत्तेः ४८
प्रतिद्वन्द्विसिद्धेः पा-कजानामप्रतिषेधः ४९
शरीरव्यापित्वात् ५०
न केशनखादिष्वनुपलब्धेः ५१
त्वक्पर्यन्तत्वाच्छरीरस्य केशनखादिष्वप्रसङ्गः ५२
शरीरगुणवैधर्म्यात् ५३
न रूपादीनामितरेतरवैधर्म्यात् ५४
ऐन्द्रियकत्वाद्रूपादीनामप्रतिषेधः ५५
ज्ञानायौगपद्यादेकं मनः ५६
न युगपदनेकक्रियोपलब्धेः ५७
अलातचक्र-दर्शनवत्तदुपलब्धिराशुसंचारात् ५८
यथोक्तहेतुत्वाच्चाणु ५९
पूर्वकृतफला-नुबन्धात्तदुत्पत्तिः ६०
भूतेभ्यो मूर्त्युपादानवत्तदुपादानम् ६१
न साध्य-समत्वात् ६२
नोत्पत्तिनिमित्तत्वान्मातापित्रोः ६३
तथाहारस्य ६४
प्राप्तौ चानियमात् ६५
शरीरोत्पत्तिनिमित्तवत्संयोगोत्पत्तिनिमित्तं कर्म ६६
एतेना-नियमः प्रत्युक्तः ६७
तददृष्टकारितमिति चेत्पुनस्तत्प्रसङ्गोऽपवर्गे ६८
मनः-कर्मनिमित्तत्वाच्च संयोगानुच्छेदः ६९
नित्यत्वप्रसङ्गश्च प्रायणानुपपत्तेः ७०
अणुश्यामतानित्यत्ववदेतत्स्यात् ७१
नाकृताभ्यागमप्रसङ्गात् ७२
इति द्वितीय आह्निकः इति तृतीयोऽध्यायः

चतुर्थोऽध्यायः प्रथम आह्निकः
प्रवृत्तिर्यथोक्ता १
तथा दोषाः २
तत्त्रैराश्यं रागद्वेषमोहार्थान्तरभावात् ३
नैकप्रत्यनीकभावात् ४
व्यभिचारादहेतुः ५
तेषां मोहः पापीयान्नामूढस्ये-तरोत्पत्तेः ६
निमित्तनैमित्तिकभावादर्थान्तरभावो दोषेभ्यः ७
न दोषलक्षणा-वरोधान्मोहस्य ८
निमित्तनैमित्तिकोपपत्तेश्च तुल्यजातीयानामप्रतिषेधः ९
आत्मनित्यत्वे प्रेत्यभावसिद्धिः १०
व्यक्ताद्व्यक्तानां प्रत्यक्षप्रामाण्यात् ११
न घटाद्घटानिष्पत्तेः १२
व्यक्ताद्घटनिष्पत्तेरप्रतिषेधः १३
अभावाद्भावोत्पत्ति-र्नानुपमृद्य प्रादुर्भावात् १४
व्याघातादप्रयोगः १५
नातीतानागतयोः कार-कशब्दप्रयोगात् १६
न विनष्टेभ्योऽनिष्पत्तेः १७
क्रमनिर्देशादप्रतिषेधः १८
ईश्वरः कारणं पुरुषकर्माफल्यदर्शनात् १९
न पुरुषकर्माभावे फलानिष्पत्तेः २०
तत्कारितत्वादहेतुः २१
अनिमित्ततो भावोत्पत्तिः कण्टकतैक्ष्ण्यादिदर्शनात् २२
अनिमित्तनिमित्तत्वान्नानिमित्ततः २३
निमित्तानिमित्तयोरर्थान्तरभावा-दप्रतिषेधः २४
सर्वमनित्यमुत्पत्तिविनाशधर्मकत्वात् २५
नानित्यतानि-त्यत्वात् २६
तदनित्यत्वमग्नेर्दाह्यं विनाश्यानुविनाशवत् २७
नित्यस्या-प्रत्याख्यानं यथोपलब्धिव्यवस्थानात् २८
सर्वं नित्यम्पञ्चभूतनित्यत्वात् २९
नोत्पत्तिविनाशकारणोपलब्धेः ३०
तल्लक्षणावरोधादप्रतिषेधः ३१
नोत्प-त्तितत्कारणोपलब्धेः ३२
न व्यवस्थानुपपत्तेः ३३
सर्वं पृथग्भावलक्षण-पृथक्त्वात् ३४
नानेकलक्षणैरेकभावनिष्पत्तेः ३५
लक्षणव्यवस्थानादेवा-प्रतिषेधः ३६
सर्वमभावो भावेष्वितरेतराभावसिद्धेः ३७
न स्वभावसि-द्धेर्भावानाम् ३८
न स्वभावसिद्धिरापेक्षिकत्वात् ३९
व्याहतत्वादयुक्तम् ४०

संख्यैकान्तासिद्धिः कारणानुपपत्त्युपपत्तिभ्याम् ४१
न कारणावयव-भावात् ४२
निरवयवत्वादहेतुः ४३
सद्यः कालान्तरे च फलनिष्पत्तेः संशयः ४४
न सद्यः कालान्तरोपभोग्यत्वात् ४५
कालान्तरेणानिष्पत्तिर्हेतुविनाशात् ४६
प्राङ्निष्पत्तेर्वृक्षफलवत्तत्स्यात् ४७
नासन्न सन्न सदसत्सदसतोर्वैधर्म्यात् ४८
उत्पादव्ययदर्शनात् ४९
बुद्धिसिद्धं तु तदसत् ५०
आश्रयव्यतिरे-काद्वृक्षफलोत्पत्तिवदित्यहेतुः ५१
प्रीतेरात्माश्रयत्वादप्रतिषेधः ५२
न
पुत्रपशुस्त्रीपरिच्छदहिरण्यान्नादिफलनिर्देशात् ५३
तत्सम्बन्धात्फलनिष्प-त्तेस्तेषु फलवदुपचारः ५४
विविधबाधनायोगाद्दुःखमेव जन्मोत्पत्तिः ५५
न सुखस्याप्यान्तरालनिष्पत्तेः ५६
बाधनानिर्वृत्तेर्वेदयतः पर्येषणदोषाद-प्रतिषेधः ५७
दुःखविकल्पे सुखाभिमानाच्च ५८
ऋणक्लेशप्रवृत्त्यनुबन्धा-दपवर्गाभावः ५९
प्रधानशब्दानुपपत्तेर्गुणशब्देनानुवादो
निन्दाप्रशंसोपपत्तेः ६०
समारोपणादात्मन्यप्रतिषेधः ६१
पात्रचयान्तानुपपत्तेश्च फलाभावः ६२
सुषुप्तस्य स्वप्नादर्शने क्लेशाभाववदपवर्गः ६३
न प्रवृत्तिः प्रतिसंधानाय हीन-क्लेशस्य ६४
न क्लेशसंततेः स्वाभाविकत्वात् ६५
प्रागुत्पत्तेरभावानित्य-त्ववत्स्वाभाविकेऽप्यनित्यत्वम्
६६
अणुश्यामतानित्यत्ववद्वा ६७
न संक-
ल्पनिमित्तत्वाच्च रागादीनाम् ६८
इति प्रथम आह्निकः

चतुर्थोऽध्यायः द्वितीय आह्निकः
दोषनिमित्तानां तत्त्वज्ञानादहङ्कारनिवृत्तिः १
दोषनिमित्तं रूपादयो विषयाः संकल्पकृताः २
तन्निमित्तं त्ववयव्यभिमानः ३
विद्याविद्याद्वैविध्यात्संशयः ४
तदसंशयः पूर्वहेतुप्रसिद्धत्वात् ५
वृत्त्यनुपपत्तेरपि तर्हि न संशयः ६
कृत्स्नैकदेशावृत्तित्वादवयवानामवयव्यभावः ७

तेषु चावृत्तेरवयव्यभावः ८
पृथक्चावयवेभ्योऽवृत्तेः ९
न चावयव्यवयवाः १०
एकस्मिन्भेदाभावा-द्भेदशब्दप्रयोगानुपपत्तेरप्रश्नः ११
अवयवान्तराभावेऽप्यवृत्तेरहेतुः १२
केश-समूहे तैमिरिकोपलब्धिवत्तदुपलब्धिः १३
स्वविषयानतिक्रमेणेन्द्रियस्य पटु- मन्दभावाद्विषयग्रहणस्य तथाभावो नाविषये प्रवृत्तिः १४
अवयवावयवि-प्रसङ्गश्चैवमाप्रलयात् १५
न प्रलयोऽणुसद्भावात् १६
परं वा त्रुटेः १७
आकाशव्यतिभेदात्तदनुपपत्तिः १८
आकाशासर्वगतत्वं वा १९
अन्तर्बहिश्च कार्यद्रव्यस्य कारणान्तरवचनादकार्ये तदभावः
२०
शब्दसंयोगविभवाच्च सर्वगतम् २१
अव्यूहाविष्टम्भविभुत्वानि चाकाशधर्माः २२
मूर्तिमतां च संस्थानोपपत्तेरवयवसद्भावः २३
संयोगोपपत्तेश्च २४
अनवस्थाकारित्वा-दनवस्थानुपपत्तेश्चाप्रतिषेधः २५
बुद्ध्या विवेचनात्तु भावानां याथात्म्यानुप-लब्धिस्तन्त्वपकर्षणे पटसद्भावानुपलब्धिवत्तदनुपलब्धिः
२६
व्याहतत्वा-दहेतुः २७
तदाश्रयत्वादपृथग्ग्रहणम् २८
प्रमाणतश्चार्थप्रतिपत्तेः २९
प्रमा-णानुपपत्त्युपपत्तिभ्याम् ३०
स्वप्नविषयाभिमानवदयं प्रमाणप्रमेयाभिमानः ३१
मायागन्धर्वनगरमृगतृष्णिकावद्वा ३२
हेत्वभावादसिद्धिः ३३
स्मृति-संकल्पवच्च स्वप्नविषयाभिमानः ३४
मिथ्योपलब्धेर्विनाशस्तत्त्वज्ञानात्स्व-प्नविषयाभिमानप्रणाशवत् प्रतिबोधे ३५
बुद्धेश्चैवं निमित्तसद्भावोपलम्भात् ३६
तत्त्वप्रधानभेदाच्च मिथ्याबुद्धेर्द्वैविध्योपपत्तिः ३७
समाधिविशेषाभ्यासात् ३८
नार्थविशेषप्राबल्यात् ३९
क्षुदादिभिः प्रवर्तनाच्च ४०
पूर्वकृतफला-नुबन्धात्तदुत्पत्तिः ४१
अरण्यगुहापुलिनादिषु योगाभ्यासोपदेशः ४२
अपव-र्गेऽप्येवं प्रसङ्गः ४३
न निष्पन्नावश्यम्भावित्वात् ४४

तदभावश्चापवर्गे ४५
तदर्थं यमनियमाभ्यामात्मसंस्कारो
योगाच्चाध्यात्मविध्युपायैः ४६
ज्ञानग्रह-णाभ्यासस्तद्विद्यैश्च सह संवादः ४६
तं शिष्यगुरुसब्रह्मचारिविशिष्टश्रेयोऽर्थि- भिरनसूयुभिरभ्युपेयात् ४७
प्रतिपक्षहीनमपि वा प्रयोजनार्थमर्थित्वे ४८
त-त्त्वाध्यवसायसंरक्षणार्थं जल्पवितण्डे
वीजप्ररोहसंरक्षणार्थं कण्टकशाखा-
वरणवत् ४९
ताभ्यां विगृह्य कथनम् ५०
इति द्वितीय आह्निकः इति चतुर्थोऽध्यायः

पञ्चमोऽध्यायः प्रथम आह्निकः साधर्म्यवैधर्म्योत्कर्षापकर्षवर्ण्यावर्ण्यविकल्पसाध्य
प्राप्त्यप्राप्तिप्रसङ्गप्रतिदृष्टान्तानुत्पत्तिसंशयप्रकरणहेत्वर्थापत्त्यविशेषोपपत्त्युपलब्ध्यनुपलब्धिनित्
यानित्यकार्यसमाः १
साधर्म्यवैधर्म्याभ्यामुपसंहारे तद्धर्मविपर्ययोपपत्तेः
साधर्म्य-वैधर्म्यसमौ २
गोत्वाद्गोसिद्धिवत्तत्सिद्धिः ३
साध्यदृष्टान्तयोर्धर्मविकल्पा- दुभयसाध्यत्वाच्चोत्कर्षापकर्षवर्ण्यावर्ण्यविकल्पसाध्य
समाः ४
किंचित्सा-धर्म्यादुपसंहारसिद्धेर्वैधर्म्यादप्रतिषेधः ५
साध्यातिदेशाच्च दृष्टान्तोपपत्तेः ६
प्राप्य साध्यमप्राप्य वा हेतोः प्राप्त्याविशिष्टत्वादप्राप्त्यासाधकत्वाच्च प्रा- प्त्यप्राप्तिसमौ ७
घटादिनिष्पत्तिदर्शनात्पीडने चाव्यभिचारादप्रतिषेधः ८
दृष्टान्तस्य कारणानपदेशात्प्रत्यवस्थानाच्च प्रतिदृष्टान्तेन प्रसङ्गप्रतिदृष्टान्तसमौ प्रदीपोपादानप्रसङ्गविनिवृत्तिवत्तद्विनिवृत्तिः ९
प्रतिदृष्टान्तहेतुत्वे च नाहेतु-र्दृष्टान्तः १०
प्रागुत्पत्तेः कारणाभावादनुत्पत्तिसमः ११
तथाभावादुत्पन्नस्य कारणोपपत्तेर्न कारणप्रतिषेधः १२
सामान्यदृष्टान्तयोरैन्द्रियकत्वे समाने नि- त्यानित्यसाधर्म्यात् संशयसमः १३
साधर्म्यात्संशये न संशयो वैधर्म्या-दुभयथा वा संशयेऽत्यन्तसंशयप्रसङ्गो नित्यत्वानभ्युपगमाच्च सामान्यस्या-प्रतिषेधः १४
उभयसाधर्म्यात्प्रक्रियासिद्धेः प्रकरणसमः १५

प्रतिपक्षात्प्र-करणसिद्धेः प्रतिषेधानुपपत्तिः
प्रतिपक्षोपपत्तेः १६
त्रैकाल्यानुपपत्तेर्हेतो-रहेतुसमः १७
न हेतुतः साध्यसिद्धेस्त्रैकाल्यासिद्धिः १८
प्रतिषेधानुपपत्तेश्च प्रतिषेद्धव्याप्रतिषेधः १९
अर्थापत्तितः प्रतिपक्षसिद्धेरर्थापत्तिसमः २०
अनुक्त-स्यार्थापत्तेः
पक्षहानेरुपपत्तिरनुक्तत्वादनैकान्तिकत्वाच्चार्थापत्तेः २१
एक-धर्मोपपत्तेरविशेषे
सर्वाविशेषप्रसङ्गात्सद्भावोपपत्तेरविशेषसमः २२
क्वचि-त्तद्धर्मोपपत्तेः क्वचिच्चानुपपत्तेः
प्रतिषेधाभावः २३
उभयकारणोपपत्ते-रुपपत्तिसमः २४
उपपत्तिकारणाभ्यनुज्ञानादप्रतिषेधः २५
निर्दिष्टकारणा-भावेऽप्युपलम्भादुपलब्धिसमः २६
कारणान्तरादपि तद्धर्मोपपत्तेरप्रतिषेधः २७
तदनुपलब्धेरनुपलम्भादभावसिद्धौ
तद्विपरीतोपपत्तेरनुपलब्धिसमः २८
अनुपलम्भात्मकत्वादनुपलब्धेरहेतुः २९
ज्ञानविकल्पानां च भावाभावसंवेद-नादध्यात्मम् ३०
साधर्म्यात्तुल्यधर्मोपपत्तेः
सर्वानित्यत्वप्रसङ्गादनित्यसमः ३१
साधर्म्यादसिद्धेः प्रतिषेधासिद्धिः
प्रतिषेध्यसामर्थ्यात् ३२
दृष्टान्ते च साध्यसाधनभावेन प्रज्ञातस्य धर्मस्य हेतुत्वात्तस्य चोभयथाभावान्नाविशेषः ३३
नित्यमनित्यभावादनित्ये नित्यत्वोपपत्तेर्नित्यसमः ३४
प्रतिषेध्ये नित्यम-नित्यभावादनित्येऽनित्यत्वोपपत्तेः
प्रतिषेधाभावः ३५
प्रयत्नकार्यानेकत्वा-त्कार्यसमः ३६
कार्यान्यत्वे प्रयत्नाहेतुत्वमनुपलब्धिकारणोपपत्तेः ३७
प्रति-षेधेऽपि समानो दोषः ३८
सर्वत्रैवम् ३९
प्रतिषेधविप्रतिषेधे प्रति-षेधदोषवद्दोषः ४०
प्रतिषेधं सदोषमभ्युपेत्य प्रतिषेधविप्रतिषेधे समानो दोष-प्रसङ्गो मतानुज्ञा स्वपक्षलक्षणापेक्षोपपत्त्युपसंहारे
हेतुनिर्देशे परपक्षदोषा-
भ्युपगमात्समानो दोषः ४१
इति प्रथम आह्निकः
पञ्चमोऽध्यायः द्वितीय आह्निकः

प्रतिज्ञाहानिः प्रतिज्ञान्तरं प्रतिज्ञाविरोधः प्रतिज्ञासंन्यासो हेत्वन्तरमर्थान्तरं निरर्थकमविज्ञातार्थमपार्थकमप्राप्तकालं न्यूनमधिकं पुनरुक्तमननुभाषणम-ज्ञानमप्रतिभा विक्षेपो मतानुज्ञा पर्यनुयोज्योपेक्षणं निरनुयोज्यानुयोगोऽप-सिद्धान्तो हेत्वाभासाश्च निग्रहस्थानानि १
प्रतिदृष्टान्तधर्माभ्यनुज्ञा स्वदृष्टान्ते प्रतिज्ञाहानिः २
प्रतिज्ञातार्थप्रतिषेधे धर्मविकल्पात्तदर्थनिर्देशः प्रतिज्ञान्तरम् ३
प्रतिज्ञाहेत्वोर्विरोधः प्रतिज्ञाविरोधः ४
पक्षप्रतिषेधे प्रतिज्ञातार्थापनयनं प्रतिज्ञासंन्यासः ५
अविशेषोक्ते हेतौ प्रतिषिद्धे विशेषमिच्छतो हेत्वन्तरम् ६
प्रकृतादर्थादप्रतिसम्बद्धार्थमर्थान्तरम् ७
वर्णक्रमनिर्देशवन्निरर्थकम् ८
परि-षत्प्रतिवादिभ्यां
त्रिरभिहितमप्यविज्ञातमविज्ञातार्थम् ९
पौर्वापर्यायोगाद-प्रतिसम्बद्धार्थमपार्थकम् १०
अवयवविपर्यासवचनमप्राप्तकालम् ११
हीन-मन्यतमेनाप्यवयवेन न्यूनम् १२
हेतूदाहरणाधिकमधिकम् १३
शब्दार्थयोः पुनर्वचनं पुनरुक्तमन्यत्रानुवादात् १४
अर्थादापन्नस्य स्वशब्देन पुनर्वचनं पुनरुक्तम् १५
विज्ञातस्य परिषदा
त्रिरभिहितस्याप्यप्रत्युच्चारणमननुभाषणम् १६
अविज्ञातं चाज्ञानम् १७
उत्तरस्याप्रतिपत्तिरप्रतिभा १८
कार्य-व्यासङ्गात्कथाविच्छेदो विक्षेपः १९
स्वपक्षे दोषाभ्युपगमात्परपक्षे दोषप्रसङ्गो मतानुज्ञा २०
निग्रहस्थानप्राप्तस्यानिग्रहः पर्यनुयोज्योपेक्षणम् २१
अनि-ग्रहस्थाने निग्रहस्थानाभियोगो निरनुयोज्यानुयोगः २२
सिद्धान्तम-भ्युपेत्यानियमात्कथाप्रसङ्गोऽपसिद्धान्तः २३
हेत्वाभासाश्च यथोक्ताः २४
इति द्वितीय आह्निकः
इति पञ्चमोऽध्यायः
इति न्यायदर्शनम्